

Különböző, egymástól gyakran merőben eltérő utóélet adatott a múlt század elején indult izmusoknak. Míg az expresszionizmus, a konstruktivizmus és a szürrealizmus jelenléte – ha „neo”-előtagokkal kiegészülve is – a mai napig érzékelhető, addig a kubizmusnak és a futurizmusnak a lendületes kezdetek után alig egy-két évtized jutott. S hiába sarjadtak a magyar művészetben is annak idején ígéretes kubista kezdeményezések (Szobotka, Kmetty, vagy az elfelejtett, s most újra felfedezett párizsi magyar csoport), mikor az Európai Iskola 1946-os manifestuma szerint ők többek között a kubizmus képviselőire is vállalkoztak, valójában már csak holt, történelmi hagyományként hivatkozhattak rá.

Elapadt forrás újrafakasztására kevesen vállalkoznak. Magyarai Márton viszont konzekvensen, immár a 90-es évek eleje-közepe óta vissza-visszanyúl e század eleji irányzathoz. Természetesen nem archaizál, s nem elégszik meg a jellegzetes formai elemek pusztá rekonstrukciójával, de hasábokból, gúlák, hengerekből kialakuló tájainak és csendéleteinek, négyszögekké absztrahált mezőinek, szögletes emberalakjainak inspirációs forrásai között nagyon fontos szerep jut a kubizmusnak. Nem is annyira a híres-neves párizsiak, Braque, Picasso művei szolgálnak igazán szellemi-szemléletbeli öseikül, hanem – s nem véletlenül – az 1910-es, 20-as évek cseh kubistái. Ugyanis Antonin Procházka Prométheusza, (nomen est omen) Bohumil Kubišta Szent Sebestyénje, Vincenc Beneš katonatemetése, Józef Čapek kültelki harmonikásai és matrózai ugyanúgy a közép-európai ember (és művész) történelemben vetettségével, kiszolgáltatottságával és utópikus szabadságvágyával küzdenek, mint Magyarai 100 évvel később készült képeinek szereplői.

Hiszen nem csak a kis Jézus, hanem a térségünk nyomasztó atmoszférájának súlya alatt görnyed össze Szent Kristófja, alél el, fejét szögletes, szinte betonból való vállára hajtva Fájdalmas Krisztusa. De ide sorolhatjuk a Feltámadás-sorozat szereplőit, akik zombik módjára merev mozdulatokkal kelnek ki sírgödreikből, s egymásról tudomást sem véve katonatan elszántsággal indulnak az ismeretlenbe.

De legalább van hova menniük, ellentétben a Covid-sorozat képsíkba zárt lényével. Részint nyilván a világjárvány okozta kényszerű izoláció sokkja visszhangzik bennük, de mindez a képeken a magány, a fogoly-lét, a szabadsághiány szinte a paroxizmusig fokozódó egyetemes drámájává válik. A figurák tehetetlen kínjukban majdhogynem szétfeszítik a művek keretét, s közben lassan emberi karakterüket is veszíteni kezdik. Arányaik egyre torzabbak lesznek, a képek könnyörtelen, kellemetlen érzéseinket csak tovább fokozó szintömbjei szinte darabokra szabdalják őket, végtagsaik póklábakká nyúlnak, szögletes mozgásuk egy félig nyitott collstokra emlékeztet, így a drámába groteszk felhangok vegyülnek. A megváltás minden bizonnyal elmarad.

Némi understatement-tel azt mondhatjuk, hogy Magyarai figurái nem érzik túlságosan jól magukat a képeken. Világuk, terük szűk, lehetőségeik korlátozottak. Feloldást számukra csak a művek másik nagy csoportja, a tájakat, mezőket, felhős égboltokat megidéző képek adhatnának. A figurális képek – különösen a Covid-sorozat – rossz hangulatunkat gyakran tovább fokozó színvilága itt ellentétbe vált át, a művész kolorista énjét villantja fel. A táj- és fényélmények ihlette művek nagyjából két csoportba rendeződnek. Az egyik a dombok, fák, színes mezők színtéglákká absztrahálásán alapul, távolabbról az orosz kubofuturizmus (Larionov, Ljubov Popova), valamivel közelebről Gyarmathy Tihamér képei villannak fel akaratlan rokonokként.

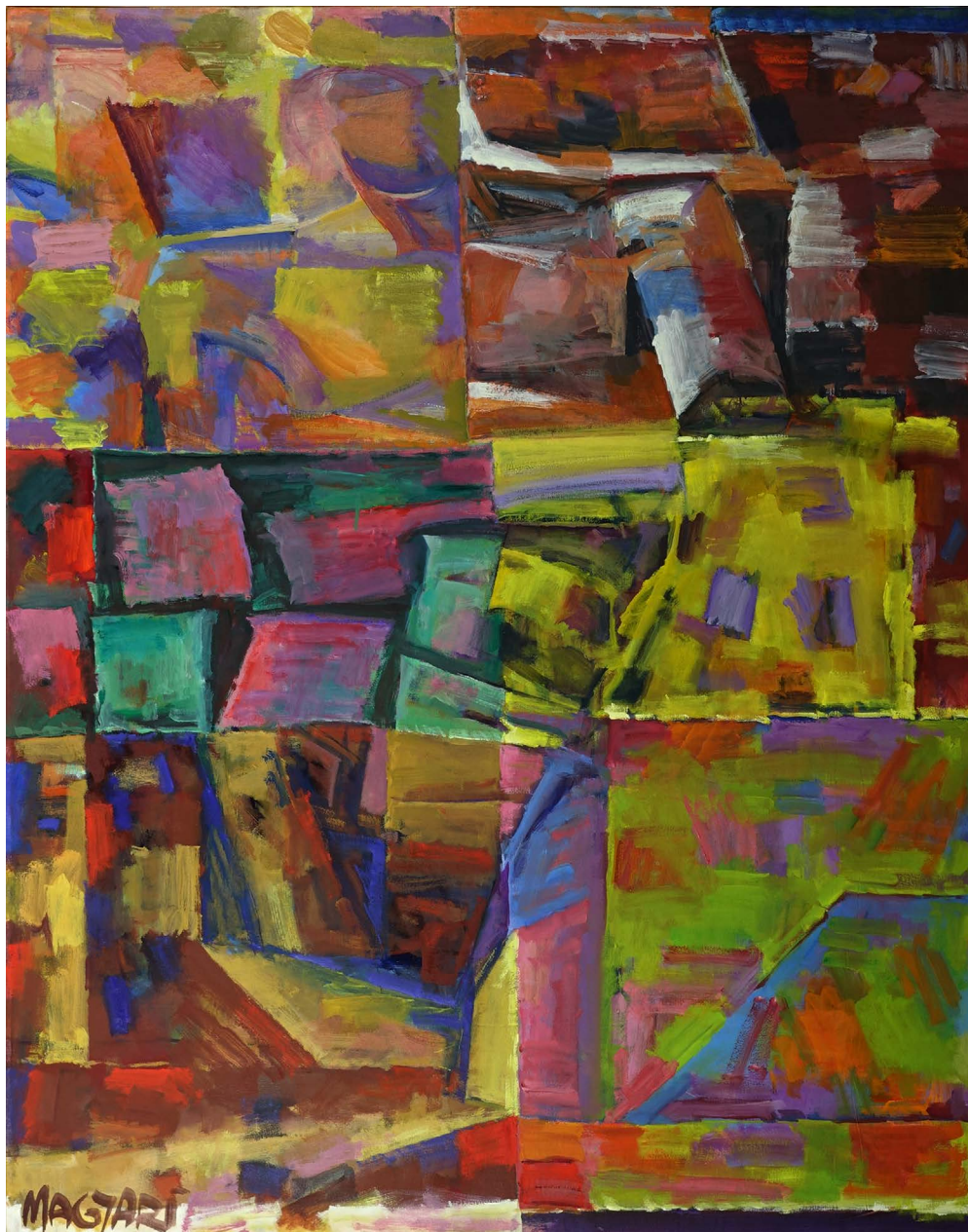
A másik rész színpázmák, színfoltok kavargó vagy fegyelmezettebb sorokba rendeződő vonulásáról, ünnepéről szól. Bár nélkülöznek minden tárgyiasságot, érezni a természet, a levegő, a rezgő és változó fényjáték inspirációját. Valószínűleg igazi azilum ez a festő számára is, de mielőtt végleg belefeledkezzenek az örömpiktúra ragyogásába, egy-egy, a foltok közé hirtelen bevágódó négyzet figyelmeztet bennünket az idill időleges, viszonylagos mivoltára.

Így, ezekkel az akár posztmodernnek is nevezhető elidegenítő effektusokkal, az ellentétes pólusok együttes jelenlétével, egymásra vonatkoztatásával lesz teljes és igazán izgalmas Magyarai Márton kiállítása.

¹ Sherin Khankan (2020) Women are the Future of Islam. Ford. Christiana Hills (London, Rider – Penguin Random House).

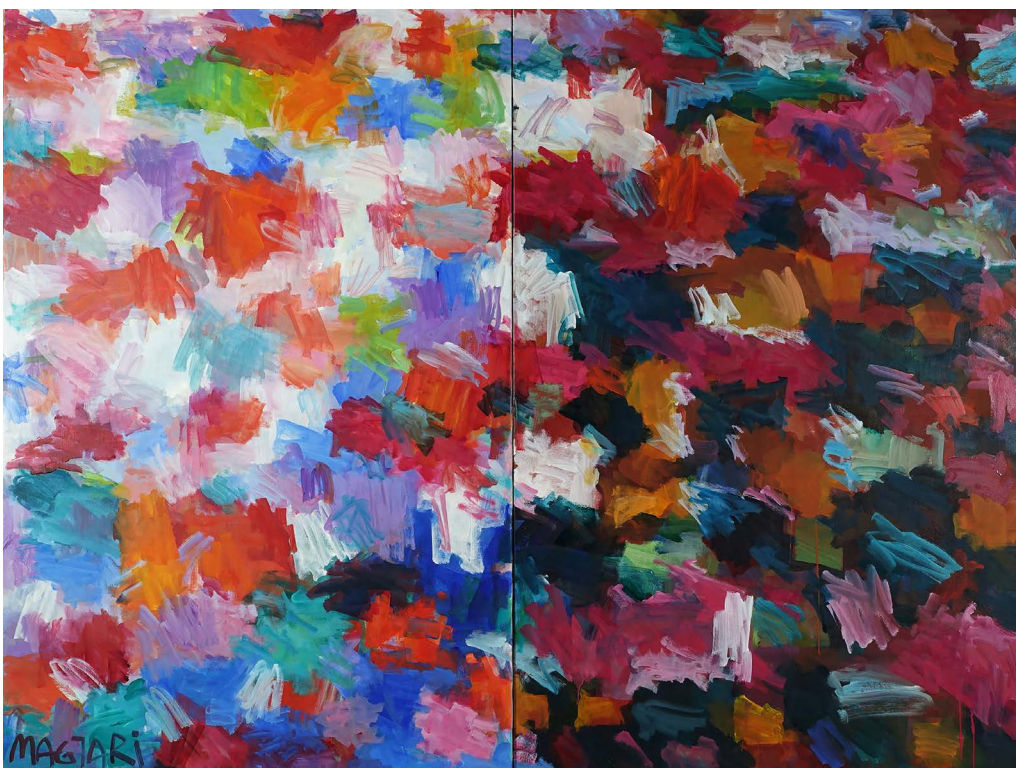
Nagy felhő -I. 110 x 154 olaj, vászon (2022)

Torzó 173 x 138 olaj, vászon (2021)

Távoli partok-2 111 x 155.5 olaj, vászon (2022)

Ragyogás-(színes világos, színes sötét) 150 x 202 olaj, vászon (2023)